

כיתת מנהיגות

חוברת למורה

ספטמבר 2021

וועדת היגוי

דפנה אלון
אברהם אייזן
תמר זרמי
נטע פאר

צוות הכותבות

תמר זרמי- ראש תחום חברה ישראלית, בינ"ה
הדר בר-נס- רכזת תוכניות חינוכיות, בינ"ה
חנאן חדאד-רכזת תוכניות חינוכיות, בינ"ה בחברה הערבית

מטרות

1. פיתוח תלמיד פעיל המעורב בקהילתו.
2. חיזוק תחושת המסוגלות העצמית של התלמיד.
3. ביסוס וחיזוק מיומנויות בקרב התלמידים- הובלת צוות, כתיבת תוכניות עבודה, עמידה מול קהל, מיומנויות הנחיה, שיווק ונראות.
4. פיתוח שכבת מנהיגות בעלת מודעות ואחריות חברתית.
5. חיזוק השיח החברתי-קהילתי בקרב קהילת בית הספר.
6. מודעות לשיח רגשי SEL

יעדים

1. מעורבות חברתית- הובלת התלמידים למעורבות חברתית פעילה ומשמעותית אשר תאפשר להם לקבל תעודת הצטיינות חברתית.
2. הובלת תהליכים- הובלת חמש פעילויות לכלל תלמידי בית הספר סביב פעילות הכיתה.
3. מנהיגות- שימוש נכון של התלמידים במיומנויות שרכשו במהלך השנה.
4. חברה ישראלית- יצירת שיח חברתי אקטואלי בקרב תלמידי הכיתה.
5. מוטיבציה- 90 אחוז מתלמידי הכיתה ירצו להמשיך בתוכנית הלימוד לשנה הבאה.

רציונל

החברה הישראלית ניצבת בפני אתגרים רבים לנוכח היותה משוסעת ומפולגת, מתוך כך עולה הצורך בהכשרתה של מנהיגות צעירה שיהיו בידיה הכלים להתמודדות עם אתגרים אלו. רשת אורט ישראל ותנועת בי"ה- התנועה ליהדות חברתית, חברו יחדיו לתוכנית ייחודית זו שמטרתה להיענות לאתגר. התוכנית מעניקה לתלמידים כלים להעצמה אישי, למנהיגות וליזמות. תהליך הלמידה ישלב בין למידה תאורטית של תחומי הדעת, התנסות, חקר, מפגש ופעילות התנדבותית התכנית כוללת מפגש שבועי של שעה אקדמית בהובלת מחנך הכיתה וימי שיא מגוונים. ימי השיא יכללו מפגשים עם אנשי שיח, סיורים מגוונים ומימוש והובלת ימי שיא בית ספריים. כאשר 3 מתוכם בתי הספר יפגשו עם בתי ספר האחרים במטרה להעמיק ההיכרות הרב תרבותית. התוכנית משלבת כלי התנסות

וחקר עצמי שהתלמידים מובילים עד לכדי התנעה של מיזם חברתי. לצד יצירת המיזם תעניק התוכנית תשתיות ידע ושיח בלתי אמצעי של התלמידים עם מחנך הכיתה ודמויות מובילות בבית הספר וברשות המקומית.

התלמידים שישתתפו יעבירו תכנים הקשורים למעורבות בחברה הישראלית בכיתות השונות של בית הספר. כמו כן יהוו צוות מוביל המסייע לבית הספר לקדם שיח חברתי באמצעות: טקסים, שעות חינוך, הפסקות פעילות ועוד. לשם כך ירכשו התלמידים מיומנויות של שיח, הבעת עמדה, ביטוי רגשות, העברת מסר, שיווק, יזמות, קריאה ביקורתית וחשיבה מורכבת. במהלך השנה נעסוק בהבניית תשתית ידע ומושגים בתחומי האזרחות החברה הישראלית והעשייה החברתית. כמו כן נחשף לקבוצות השונות המרכיבות את החברה הישראלית. התוכנית תשלב מפגשים עם פעילים חברתיים, אישים מקהילות שונות ומגזרים שונים בחברה. לצד התנדבות פעילה בשוב ובבית הספר.

אבני הליבה של התוכנית

1. **למידה תאורטית** של תחומי הדעת העומדים בבסיס התוכנית.
2. **הקניית מיומנויות** והתנסות בהן במגוון תחומים ובהם: הובלת שיח קבוצתי, הבעת עמדה בצורה סדורה, יסודות השיווק, פיתוח יזמות, קריאה ביקורתית וחשיבה מורכבת.
3. **חווייה** - סיורים וימי שיא שבהם יחשפו התלמידים בצורה בלתי אמצעית לחומרים הלימודיים שנלמדו בכיתה.
4. **שיח** - דיאלוג בין התלמידים והמורה בגובה העיניים.
5. **חקר** - משימות חקר אישיות וקבוצתיות.
6. **מפגש** - עם פעילים חברתיים, חוקרים ומובילי דעת קהל הפועלים בתחומים הנלמדים.
7. **פעילות התנדבותית** - התלמידים שישתתפו יעבירו תכנים הקשורים למעורבות בחברה הישראלית בכיתות השונות של בית הספר וכן יהוו צוות מוביל המסייע לבית הספר לקדם שיח חברתי באמצעות: טקסים, שעות חינוך, הפסקות פעילות ועוד.
8. **מפגש עם קבוצות תרבויות אחרות**, מפגש עם האחר (לא מופיע בתכנית כימי שיא צריך לראות איפה ניתן להכניס אותו)

אופן הפעילות

התכנית כוללת מפגש שבועי בן ארבע שעות אקדמיות בהובלת מחנך הכיתה. שיעורים אלו יתבססו על למידה אקטיבית של התלמידים- התנסויות וחקר. לצד זאת ישולבו במהלך השנה חמישה סיורים לימודיים וכן מפגשים עם דוברים שונים בבית הספר. הסיורים והמפגשים השונים יאפשרו לתלמידים כלים חווייתיים מגוונים להעמקת

הלמידה. לצד התהליך הלימודי התלמידים יתנסו במיומנויות אותם ירכשו דרך הובלת פרויקטים שאותם יבצעו הן בכיתה והן בבית הספר. מחנך הכיתה יקבל הכשרה וליווי לטובת הכרה עם החומר וקבלת המיומנויות הנלמדות.

ליווי פדגוגי

התוכנית מובלת על ידי מחנך הכיתה, על מנת לאפשר לו לעמוד במטרות וביעדים שהוצבו יקבל המחנך ליווי והכשרה ייעודים שיאפשרו לו להיות מקור דעת משמעותי לכיתתו. תכנית הליווי תתפרס על פני שנת הלימודים ותכלול 60 שעות הכשרה הנחלקות לארבעה ימי הכשרה (30 שעות) מרוכזים ועשרה מפגשי חניכה בבית הספר (10X3) שיתמקדו בשיח והתמודדות אישית של כל מורה עם אתגרים העולים במהלך ביצוע התוכנית. הליווי יתבצע על ידי מנחי בי"ה המתמחים בעבודה עם מורים ובהטמעת תהליכים חינוכיים בבתי ספר.

SEL- למידה רגשית- חברתית.

למידה רגשית-חברתית הוא התהליך באמצעותו רוכשים ומשתמשים ביעילות בידע, בכישורים, בעמדות ובמיומנויות הנדרשים כדי להתמודד עם אתגרי היום יום, להתפתח לאנשים סקרנים, בעלי יכולת להבין את רגשותיהם ואת רגשות האחרים, לקיים אינטראקציות חיוביות עם אחרים, לפעול מתוך מוטיבציה פנימית, להפגין גמישות מחשבתית, יכולת התמדה, וויסות רגשי והתנהגותי, ולקבל החלטות אחראיות.

בשנים האחרונות ישנה עליה משמעותית במחקרים העוסקים בנושא, כמו גם ביישום והתאמת תכניות לימודיות והתנהלות ארגונית כך שכללו את חמשת התחומים המרכזיים אליהן מחולקות המיומנויות של הלמידה. החברתית-רגשית: מודעות עצמית, ניהול עצמי, מודעות חברתית, מיומנות בין אישית וקבלת החלטות אחראיות.

פרויקט "כיתות המנהיגות" מזמן לתלמידים ולתלמידות עיסוק מעמיק במיומנויות אלו, הן ברמת השיח התוך אישי, הבין תרבותי ברמה הקבוצתית-כיתתית והן ברמת העשייה שהינה חלק בלתי נפרד מהתהליך החינוכי ומושם עליו דגש רב.

דגשים למורה המוביל את התוכנית

הצלחתה של כיתת המנהיגות תלוי במידה רבה במידת הפיכתה של הכיתה לקבוצת שווים ייחודית הפועלת יחדיו לאורך השנה. יצירתו של התהליך תלויה במידה רבה בקשרים הנוצרים בין התלמידים ובמידת ההובלה של מחנך הכיתה. אנו מציעים מספר הצעות שיסייעו למורים לקדם את השיח הכיתתי ולהפוך את הכיתה לכיתת מנהיגות מובילה:

- ✓ הנכחת התהליך בכיתה (ויזואלית) – המראה החיצוני של הכיתה כמשקף את התהליך הייחודי המתרחש בכיתה מאפשר מעורבות פעילה, הדדיות של התוכן הנלמד לאורך כל השנה ומתן מקום לביטוי אישי. כמו כן המראה של הכיתה מהווה ביטוי ליצירתיות של התלמידים ולאחריות שלהם על התהליך.
- ✓ הקשרים - שזירת חוט מקשר בין המפגשים השונים וכן בחיבורים לתחומי הלימוד השונים המתקיימים בבית הספר יטיבו את תהליך הלמידה. ככל שהחיבור בין הנושאים השונים יהיה טבעי יותר כך הלמידה תהיה משמעותית יותר.
- ✓ שיח בגובה העיניים – תוכנית זו בנויה ממערכים רכים ומאפשרים מקום רב לביטוי אישי של התלמידים, תוך דרישה מהם לבניית טיעון מבוסס והבעת עמדה יציבה. ככל שנתייחס לתלמידים ברצינות ובגובה העיניים ונראה בתחומי העניין שלהם ובמיזמים שלהם כנושאים בעלי חשיבות וערך רב, כך נכונותם להשקיע תהיה רבה יותר והלמידה משמעותית יותר.
- ✓ שיקוף התהליך – חשיפת התלמידים למהלך השיעור ומטרותיו, בין אם בתחילת השיעור ובין אם בסופו יוצרת תיאום ציפיות מחודש בכל מפגש, מייצר ודאות גבוהה יותר בקרב בתלמידים והופך אותם לשותפים פעילים בלמידה.
- ✓ התייחסות לציר שבין האישי לקבוצתי (בדגש על למידה חברתית רגשית SEL) – תפיסת התוכנית ככזו שכוללת הן תהליכים אישיים והן תהליכים קבוצתיים תסייע למנחה, הן בהתאמת המתודיקה והמערכים לפרטים ולקבוצה והן לבחינה מתמדת של 5 ממדי המיומנויות של הלמידה חברתית רגשית- מודעות עצמית, ניהול עצמי, מודעות חברתית, מיומנות בין אישית וקבלת החלטות אחראית. המודעות לשינוי הפוקוס בין היחיד לקבוצה ולעובדה שלצד התהליך הקבוצתי-כיתתי מתקיימים גם תהליכי התפתחות אישיים- הינה בעלת משקל רב.
- ✓ המשגה ושיום – במהלך התוכנית חווה התלמיד חוויה קוגניטיבית וחוויה רגשית- לימוד יעד חדש, צורות למידה חדשות, התנסות במיומנויות, חווית הצלחה וחווית אי הצלחה, התמודדות

עם ביקורת ועם טעויות, מפגש עם דמויות משמעותיות ועוד. על מנת להפיק את המרב מכל אלו חשוב לתת להם מקום של ביטוי, הנכחת המושגים בשיח הנוצר בכיתה, הסברת התחושות. המשגה ובהירות סביב מושגים חדשים- הן רגשיים והן תוכניים, מתן שם והגדרה לתחומי דעת, למושגים, לתחושות ולתהליכים.

מערכי השיעור-בית הספר ב-2050: איך יראה בית-הספר שלנו בעתיד?

רציונל:

במהלך הפעילות נרצה לאפיין את האקלים החינוכי בבית-הספר כפי שרואים אותו תלמידי הכיתה, ולנסח מטרות לכינון אקלים חינוכי מיטבי- תחילה כחזון עתידי, ולאחר מכן כבר כמטרות לשנה זו. באופן זה שיח האקלים הבית-ספרי יעלה למודעות הכיתתית, לטובת התייחסות אליו במהלך השנה כולה. הערה למורה: מערך הפעילות תוכנן להשתלב כרצף לאחר שני המערכים הראשונים העוסקים בעצמי ובמדינה, בשנת 2050. יחד עם זאת ניתן לוותר על המערך הנוכחי או לחילופין על המערך הקודם, על פי צרכי המשתתפים.

מטרות:

1. בירור תחושת תלמידי הכיתה לגבי האקלים הבית-ספרי.
2. פיתוח יכולת רפלקטיבית של בחינת המצב הקיים, תוך חשיבה ביקורתית.
3. יצירת תחושת אחריות מתוך מחשבה על שינוי המצב בעתיד.
4. ניסוח דרכי פעולה לשינוי המצב כיום, לטובת השפעה על העתיד.
5. יצירת זהות כיתתית משותפת מתוך תחושת מחויבות לכינון אקלים בית-ספרי מיטבי.

ציוד:

- עמוד פרופיל בית-ספרי ריק, לפעילות בקבוצות קטנות (נפסחים).
 - פוסטים אפשריים של בית-הספר בשנת 2050 ופוסטים להשלמה עצמאית (נספחים).
- הערה למורה: כדאי ואף רצוי להוסיף את שם בית-הספר לעמוד הפייסבוק ולפוסטים על מנת לקרב את התלמידים רעיונית למשימה ולגייס אותם למחשבה עתידית.

מהלך השיעור:

פתיחה- דמיון מודרך:

ננחה את התלמידים להתרכז, ניתן גם לעצום עיניים אם רוצים, ולדמיון איך לדעתם בית-הספר יראה בשנת 2050? איך הלמידה תראה? האם לאור השינויים הטכנולוגיים לדעתכם יהיה צורך בבית-ספר? האם

בית-הספר יהיה מבנה פיזי או יתקיים במרחב מקוון? האם הלמידה תהיה בקבוצה או ביחידים? באיזה שפה נלמד? האם יהיו מקצועות חדשים שיילמדו? האם יהיו מקצועות שיהפכו לא-רלוונטיים? האם יהיה צורך במורים?

חלק א' - יצירת עמוד הפרופיל של בית הספר מעודכן לשנת 2050:

נחלק את התלמידים לקבוצות של 4-5 משתתפים, וכל קבוצה תקבל משימה לעצב את פרופיל הפייסבוק של בית-הספר בשנת 2050, על-פי האופן שבו מדמינים התלמידים את בית-הספר. את הפוסטים האפשריים נחלק בכרטיסיות נפרדות כך שהתלמידים יוכלו לבחור איזה מהם תואמים את תפיסתם את בית-הספר בשנת 2050. בנוסף, נאפשר לתלמידים להוסיף פוסטים משלהם לפרופיל, ובכך להיחשף לפרטים שאולי לא חשבנו עליהם באופן שבו הם תופסים את בית-הספר. בזמן העבודה בקבוצות נעבור בין התלמידים ונשאל שאלות שמטרתן להעמיק ולכוון את השיח הקבוצתי על בית-הספר: מה הכי מפריע לכם? מה מפריע למרבית התלמידים? מה יכול היה לעזור למורים? מה יגרום למרבית התלמידים והמורים לבוא בבוקר להיות הספר בשמחה?

דוגמאות לפוסטים:

1. בית-ספר גאה להציג: _____.
2. בית-הספר צפוי בשנה הבאה לכלול גם תלמידים _____.
3. קבלו לראשונה בבית-הספר את מגמת ה-_____, מגמה חדשה שתצטרף למגמות _____ ו-_____, כמגמות המובילות והמבוקשות בבית-הספר.
4. תוצאות סקר שביעות הרצון מבית-הספר מצביעות על _____.
5. לראשונה השנה, הצלחנו לבטל את כל ה-_____.
6. הסוף לבריונות! בשנה האחרונה לא דווחו מקרי אלימות מכל סוג שהוא.
7. חדש! בית-ספר גם להורים!
8. המקצוע שנבחר כמועדף על-ידי תלמידי בית-ספר הוא _____.
9. מהפך! יום הלימודים יסתיים מעתה כל יום בשעה _____.
10. מועצת התלמידים מדווחת כי הצליחה ל _____.
11. בתכנית ייחודית שפתחנו, אנו מתכוונים לשלב מעתה בלימודים גם _____.
12. השבוע גילינו שתלמידי בית-הספר הכי אוהבים _____.
13. השבוע גילינו שמורי בית-הספר הכי אוהבים _____.

14. מחקר שנערך בבית-הספר מראה כי אופן הלמידה המוצלח ביותר בבית-הספר הוא

_____.

15. בסוף השבוע נפרסם ראיון אישי עם המורה האהוד/ה ביותר בבית הספר _____.

16. בית-הספר זכה שוב בפרס _____.

17. הסתיים בהצלחה ניסוי הלמידה דרך טלפניה.

18. בשנה הבאה! טיול שנתי למאדים!

19. ספריית בית-הספר מבקשת להזכיר לתלמידים להזדכות על חומרי הקריאה שהורידו לזיכרונות

הניידים שלהם.

20. מחר שביתה! _____.

חלק ב'- הצגת התוצרים:

בתום הפעילות בקבוצות הקטנות תתבקש כל הקבוצה להציג את עמוד הפרופיל שלה. בזמן זה נכתוב על הלוח בתמציתיות את הנקודות הבולטות מהעבודות של הקבוצות, או לחילופין רק את הנושאים שחוזרים על עצמם.

חלק ג'- דיון במליאה:

נשאל:

- איזה נושאים אתם שמים לב שחזרו על עצמם בכל קבוצות העבודה?
 - האם המציאות המתוארת ב-2050 היא מציאות רצויה או בלתי-רצויה?
 - מה צריך לקרות כדי להגיע למציאות הרצויה או לחילופין להימנע מהמציאות הבלתי-רצויה?
- הערה למורה: בשלב זה נרצה לכוון לנושאים שבבסיס האקלים החינוכי המיטבי: הביטחון האישי של התלמידים בבית-הספר, היחסים בין התלמידים לבין עצמם ולמוריהם, אופני למידה מגוונים ולא שגרתיים, מכוונות חברתית-קהילתית וכיו"ב.

- כמה רחוק בעיניכם בית הספר שלנו כיום מהתדמית הרצויה עבורו בשנת 2050?
- האם צריך לחכות לשנת 2050 כדי לשנות את כל זה?
- איזה דברים אנחנו, כתלמידי בית-הספר היום, יכולים לשנות בעצמנו בעבור התלמידים העתידיים?

חלק ד'- שינוי עכשיו:

נחזור לעבודה בקבוצות הקטנות, כל קבוצה תבחר נושא אחד שנראה לה משמעותי ביותר ובר-שינוי בטווח הקרוב, ותחשוב בהקשר זה על רעיון אחד שיכול להוביל לשינוי או שיפור של המצב קיים. בסיום סיעור המוחות כל קבוצה תציג את הנושא שבחרה ואת הרעיון שמציעה להובלת השינוי. בעת הצגת הרעיונות ננסה לאתגר את התלמידים ולשאול אותם גם על איך הם רואים את הרעיון יוצא אל הפועל, מה הפעולות הנדרשות, מה הם מציעים לעשות....

סיכום:

במפגש שלנו היום ניסינו לדמיין יחד את בית-הספר שלנו בשנת 2050, איך יראה ומה תהיינה מטרותיו. זאת לאחר שבמפגשים הקודמים כל אחד מאיתנו חשב על עצמו בשנת 2050, ועל המדינה שלנו ב-2050. בית-הספר הוא המכנה המשותף המידי שלנו, וניסינו לחשוב ביחד איך להוביל שינוי שיהפוך את בית-הספר למקום טוב יותר, גם עבור דור העתיד של התלמידים, אבל גם עבורנו כתלמידים בהווה.

מבט לעדשת הלמידה חברתית רגשית-SEL

במערך זה נגענו בעיקר בתחומי המיומנויות –קבלת החלטות אחראית ומודעות עצמית.

העיסוק הגלוי במאפייני האקלים החינוכי, כפי שתופסים ומשקפים אותם התלמידים מבוסס על התנסות של התלמידים בזיהוי רגשותיהם ומחשבותיהם באקלים החינוכי הנוכחי, ובמקביל התנסות בקבלת החלטות לגבי התנהגות ואינטראקציות חברתיות ומקצועיות אשר משפיעות על הרווחה האישית של הפרט ושל הקבוצה.

Home

Update Info 1

Activity Log

...

Timeline About Friends Photos More

Intro

Add a temporary bio

+ Add Info About You

+ Add to Featured

+ Add Instagram, Websites, Other Links

Make Post Photo/Video Live Video Life Event

What's on your mind?

Photo/Video Feeling/Activity ...

בית-הספר 2050

בית-הספר גאה להציג:

אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

בית-הספר צפוי בשנה הבאה לכלול גם תלמידים

אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

קבלו לראשונה בבית-הספר את מגמת ה- _____,
מגמה חדשה שתצטרף למגמות _____ ו- _____
הספר. _____, כמגמות המובילות והמבוקשות בבית-
הספר.

אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

לראשונה השנה, הצלחנו לבטל את כל

ה

אנחנו הגב שיתף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

הסוף לבריונות! בשנה האחרונה לא דווחו מקרי אלימות

מכל סוג שהוא.

אנחנו הגב שיתף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

חדש! בית-ספר גם להורים!

אנחנו הגב שיתף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

המקצוע שנבחר כמועדף על-ידי תלמידי בית-ספר הוא

אנחנו הגב שיתף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

מועצת התלמידים מדווחת כי הצליחה

ל

אנהני הגג שחף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

בתכנית ייחודית שפתחנו, אנו מתכוונים לשלב מעתה

בלימודים גם

אנהני הגג שחף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

השבוע גילינו שתלמידי בית-הספר הכי אוהבים

אנהני הגג שחף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

מהפך! יום הלימודים יסתיים מעתה כל יום בשעה

אנחנו הגב לי שותף

3 אנשים אוהבים את זה.

מחקר שנערך בבית-הספר מראה כי אופן הלמידה המוצלח ביותר בבית-הספר

בית-הספר 2050

הוא

אנחנו הגב לי שותף

3 אנשים אוהבים את זה.

בסוף השבוע נפרסם ראיון אישי עם המורה האהוד/ה

ביותר בבית הספר:

בית-הספר 2050

אנחנו הגב לי שותף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

בית-הספר זכה שוב בפרס _____

של אהבתי הגב לי שחף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

השבוע גילינו שמורי בית-הספר הכי אוהבים _____

של אהבתי הגב לי שחף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

בשנה הבאה! טיול שנתי למאדים!

של אהבתי הגב לי שחף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

ספריית בית-הספר מבקשת להזכיר לתלמידים להזדכות על חומרי הקריאה שהורידו לזיכרונות הניידים שלהם.

של אהבתי הגב לי שחף

3 אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

אנשים אוהבים את זה.

בית-הספר 2050

אנשים אוהבים את זה.

בזכוכית מגדלת

רציונל:

שיעור זה מתקיים לאחר הסיור בתל אביב מטרתו לקיים עיבוד נוסף למראות אליהם נחשפו התלמידים לאורך הסיור. באמצעות בחינת השפעתו על המשתתפים וגם לקשר בינו לבין המציאות החברתית המתקיימת ביישוב בו מתגוררים התלמידים. בשיעור נתמודד עם השאלות: כיצד הדברים שראינו בתל אביב יכולים להתחבר למציאות של היישוב? אלו שינויים היינו אנחנו רוצים לראות ביישוב שלנו? לאור הדברים שראינו בתל אביב. כיצד המציאות הקיימת היום ביישוב מתקשרת למציאות הרצויה בשנת 2050? עיבוד הסיור מהווה שלב נוסף בתהליך בו הכיתה מעמיקה את החקר העצמי והחברתי, מתוך חיבור למעשה חברתי וללקיחת אחריות ברמה האישית והקבוצתית.

מטרות:

1. עיבוד נוסף לסיור שהתקיים בתל אביב
2. בחינת המציאות החברתית השוררת ביישוב, מתוך פרספקטיבה של הסיור שהתקיים בתל-אביב.
3. בחינה ביקורתית של המציאות החברתית הקיימת לבין תמונת העתיד הרצויה.

כלי עזר:

€ דפי ציור

משחק פתיחה: המקום שלי

כל תלמיד מקבל דף ציור וצריך לתאר את המקום האהוב עליו ביישוב. התלמיד יכול לצייר או לתאר במילים. להשלמת המשימה רצוי לאפשר לפחות עשר דקות. לאחר מכן מבקשים מהתלמידים להציג את המקומות הנבחרים.

שאלות לדיון:

- איך בחרתם מה המקום האהוב עליכם?
- אלו מהמקומות חזרו כמה פעמים ולמה לדעתכם?
- מה הפך את המקום שבחרתם לאהוב עליכם? זיכרונות? אנשים? אווירה מסוימת?
- מקום אהוב זה מקום אישי, או משהו שאחרים גם יכולים להתחבר אליו?
- אלו עוד מקומות מעניינים יש ביישוב שלא עלו כאן בדיון?

סיור בזכוכית מגדלת - מה קורה אצלנו?

מחלקים את הכיתה לקבוצות עבודה קטנות. כל קבוצה צריכה לבנות סיור עבור תייר שמגיע לבקר ביישוב. הסיור יכול להכיל את המקומות האהובים על חברי הקבוצה, במידה והם מתאימים ועונים על הצרכים. לאחר זמן העבודה כל קבוצה מציגה את הסיור שהיא בנתה לתייר שלה, ניתן להציג את הסיור בצורה תיאטרלית.

שאלות לדיון:

- אלו מקומות ביישוב שלנו ראינו שחזרו על עצמם בכל אחד מהסיורים?
- למה לדעתכם דווקא המקומות האלו חזרו?
- אלו מקומות היו ייחודיים רק לסיור אחד?
- איך החלטתם לאן לקחת את התייר?
- איזו תמונה לדעתכם נוצרה עבור כל אחד מהתיירים מהסיורים?
- כמה מהמקומות האהובים שלכם נכנסו לסיור?
- האם היו מקומות שבחרתם להתעלם מהם? למה?
- לאיזה מקומות לא הייתם רוצים לקחת את התייר ולמה?
- מתוך המקומות שלא נכנסו לסיור, האם אתם חושבים שבעזרת שיפור המציאות ניתן להכניסן?
- איך הייתם משפרים את המקומות הפחות "נוצצים" של היישוב שלנו?
- של מי האחריות לייצר מקומות טובים ואיכותיים ביישוב שלנו?

רצוי ומצוי ביישוב שלנו

חוזרים לקבוצות העבודה מהפעילות הקודמת. כל קבוצה צריכה לבנות שוב את המסלול שהיא בנתה לתייר שלה, אבל בשנת 2050. איך המקומות התפתחו? אלו מקומות נשארו, (אולי חלק נהרסו)? אלו מקומות חדשים נבנו? לאחר השלמת המשימה, כל קבוצה מציגה את הסיור העתידי שלה.

שאלות לדיון:

- לאיזה סיור יותר התחברתם, של ההווה או העתיד?
- מה השינויים שהכנסתם לסיור ולמה?
- איך הסיור שייצרתם מתקשר לתמונת העתיד האידאלית שהכיתה בנתה לשנת 2050?
- האם אתם רואים את עצמכם גרים פה בשנת 2050?
- אלו שינויים היו הופכים את היישוב למושך עבור עוד אנשים?
- מי יודע מה היו הסיבות של ההורים שלכם להגיע / להישאר פה?
- מי יכול לשנות את פני המציאות ביישוב שלנו?
- עד כמה מפריעים לכם הדברים שהעלתם פה בחיי היום יום שלכם?

- למי עוד יכולות להפריע נקודות התורפה של היישוב שלנו מלבדכם?
- האם גם לתלמידי תיכון יש אחריות על מצב היישוב שלנו?
- מה ההשפעה שיכולים לעשות תלמידי תיכון?

סיכום:

לאחר הסיור ובחינת המציאות שהשתקפה לעינינו בעיר תל אביב, עברנו להתבוננות על היישוב שלנו. מה אנחנו אוהבים בו? מה חסר בו? וכיצד ניתן לשפר. ניסינו לדמיין כיצד הוא יתעצב בשלושים השנים הבאות וכיצד ישתנו פניו? ניסנו לחקור יחד ולהבין מה יכול לגרום לשינוי, של מי האחריות, מה החלק שלנו בתוך תמונת המצב הקיימת והרצויה בעתיד היישוב שלנו. בשיעורים הבאים ננסה להבין כיצד אנחנו, ככיתה, יכולים לתרום ולסייע ליישוב להתפתח על פי החזון שקבעתם יחדיו? כיצד היישוב שלנו יכול להגיע למציאות הרצויה בשנת 2050 ואלו שינויים נדרשים במציאות הקיימת על מנת שזה יקרה.

מבצע לעדשות הלמידה חברתית רגשית- SEL

מערך זה נועד בעיקר לשני תחומים מרכזיים של הלמידה החברתית רגשית- מודעות חברתית וקבלת החלטות אחראית. במפגש זה התנסו במודעות חברתית דרך בחינת הקהילה שבתוכה פועל בית-הספר, ומתוך כך התנסו במיומנויות כמו לקיחת פרספקטיבה, ניתוח מצבים ורפלקציה על מעת לבחון את יחסי-הגומלין שבין בית-הספר לקהילה. ההבנה שישנה אחריות אתית – קהילתית המשפיעה על התלמידים בבית הספר והן על התלמידים כתברים בקהילה, מקדמת אותנו להבנה כי הדברים קשורים זה בזה.

צוללים פנימה

רציונל

לאחר מספר שיעורים בהם העמקנו בחקר ציבורים שונים בחברה הישראלית, בשיעור זה נתמקד בזווית ראייה אישית באמצעות זיהוי תחומי העניין החברתיים של התלמידים. מתוך כך נצא למסע גילוי אישי בסיומו כל תלמיד יעלה על הכתב את האופנים בהם הוא יכול לקדם את התחומים הנראים לו כראשונים במעלה.

מטרות

1. יצירת זווית ראייה אישית של כל תלמיד בנוגע למצב הרצוי מבחינתו.
2. בחירת התחומים אותם התלמיד מעוניין לקדם.
3. גזירת משמעויות לגבי האופן בו אפשר להגיע למצב הרצוי.
4. בחינה האופנים בהם ניתן לקדם את ההגעה אל עבר המצב הרצוי.

ציוד:

- € כרטיסיות עם תמונות – דוגמאות למצבים רצויים / לא רצויים שונים בחברה הישראלית. נספח א'.
- € דפים ועטים (נספח ב').

מהלך השיעור

בשלב הראשון נושיב את הכתה במעגל, נפזר על הרצפה תמונות המייצגות מצבים שונים בחברה הישראלית / מקומות העומדים במבחן. למשל: חניות נכים, בנייה בעיירות פיתוח, אדם זקן יושב לבדו בביתו, דגל ישראל זרוק, כיתות שיש בהן 40 תלמידים לעומת כיתה קטנה, המדרחוב של דרום תל אביב, קבצנים מול מגדלי יוקרה, בית ספר לחינוך מיוחד. ניתן להוסיף כמובן תמונות נוספות וגם רעיונות נוספים של התלמידים יתקבלו בברכה (ניתן לחלק להם דפים שיכתבו עליהם רעיונות ויוסיפו למעגל).

כל תלמיד צריך לבחור 3 תמונות שמעוררות אותו, שמייצגות 3 סוגיות בחברה הישראלית שבעיניו צריך לקדם בהתאם לדברים שעברו בתכנית עד כה. לפי תור, כל אחד יספר מהן הסוגיות בהן בחר ולבחור אחת בלבד ולהרחיב עליה במילים – למה דווקא היא? האם הייתה חוויה שקשורה בסוגיה זו שגרמה לו לבחור בה? האם הוא מכיר דוגמאות לסוגיה הזו?

- ❖ הרעיון בלבחור 3 ולאחר מכן להתמקד באחת עוזר לתלמידים לראות שיש אופציות נוספות שמעניינות אותו ולאחר מכן, בשלב הבחירה של ההתנדבות אם יעלה קושי במחשבה על רעיון ספציפי למחויבות אישית, יוכל לשוב אליהן.
- ❖ המורה ישרטט על הלוח "שמש אסוציאציות" שבמרכז ניצבת השאלה- באילו דרכים אני יכול ליצור שינוי?

המטרה היא לשאוף לתשובות מסוג התנדבות / יצירה / כתיבה / תקשורת / הקמת מפלגה / קידום פרויקט / העלאת מודעות וכו'.

לאחר הסבב כל תלמיד מקבל דף ועליו **רשימה ריקה** (נספחים). נבקש מכל תלמיד להסתכל על הסוגיה הספציפית אותה בחר בסבב (למשל: אוכלוסיות מיוחדות בחברה הישראלית). נבקש מהתלמיד לפרט את כל הרעיונות שיש לו בכדי להביא את הסוגיה הזו למצבה האידיאלי בחברה הישראלית, כאשר אפשר להשתמש בדברים שנכתבו על הלוח כרעיונות ראשוניים ולהתאים אותם למטרה האישית של כל אחד. למשל: מתן תקציבים, מציאת מתנדבים לבתי ספר של חינוך מיוחד, שילוב של ילדים מאובחנים בתוך כיתות רגילות, פיתוח של תכניות חדשות, השקעה בתרופה או טכנולוגיה חדשה שתסייע למצבם וכו'. אפשר לבקש מהתלמידים לחלק את הרעיונות לרעיונות "גדולים" שעוסקים בשינויים חברתיים משמעותיים או תקציבים / פרויקטים ענקיים, למול רעיונות "קטנים" כמו התנדבות או פרויקט מקומי.

בשלב הבא נבקש מכל תלמיד **לסמן בתוך הרשימה שלו** את הסעיפים שיש בכוחו לקדם, ובאיזה היה רוצה להשתתף. למשל: התנדבות בבית ספר או גן לחינוך מיוחד, התנדבות במחלקת החינוך של המועצה יחד עם האדם שאחראי לתחום הזה ויצירה של פרויקט כלשהו, חניכה אישית של ילד בגילו וכו'.

בזמן הזה המורה יעבור בין התלמידים ויסייע לחשוב על רעיונות נוספים ועל הדרך לפתח כל רעיון למעשה. בנוסף, אפשר לחלק אותם לזוגות / שלשות ולהפירות אחד את השני ברעיונות נוספים.

בשלב זה המטרה היא שבסוף התרגיל לכל תלמיד יהיה יעד שהוא רוצה להגיע אליו ודרכים להגיע אל המטרה, כלומר אפשרויות להתנדבות שניתן לבדוק במהלך השבוע עד השיעור הבא.

סיכום

במהלך השיעור עברנו על סוגיות שונות שיש בחברה הישראלית והתמקדנו באופן אישי, איזו נוגעת לכל אחד יותר. בחנו את אפשרויות הפעולה במסגרת הרחבה ובמסגרת הגדולה יותר, ויצרנו כיווני פעילות שייסייעו לתלמיד בבחירת ההתנדבות המתאימה לו.

מבט לעדשות הלמידה חברתית רגשית SEL

מערך זה נועד בעיקר לשני תחומים מרכזיים של הלמידה החברתית רגשית- מודעות עצמית וניהול עצמי. במפגש זה קיבלו התלמידים אפשרות להביע את דעותיהם במרחב מאפשר ומכיל ולהתנסות בעבודה פרטנית ובחשיבה יצירתית, המפתחות את יכולת המחשבה העצמאית שלהם, את המוטיבציה האישית, הראייה ביקורתית ותחושת המסוגלות העצמית, אם בלמידה ואם בממד החברתי.

שאלת שאלות

רציונל

בשיעור זה נבחן את האופן בו אנו שואלים שאלות מסוגים שונים ואת מידת יעילותה של בחירת השאלה המדויקת. בחירת השאלה יכולה להשפיע על שיחה בין-אישית או על מסגרת רחבה יותר כמו ראיונות בתקשורת או חקירה. נעמוד על ההבדלים בין סוגי שאלות שונים ונתנסה האחד מול השני בבחירת השאלות שישרתו בצורה טובה ביותר את מטרותינו. בעקבות כך נבחן את הדברים מול המציאות החברתית שפגשנו בה במפגשים קודמים ונעלה את השאלות הבאות שצריך לשאול כדי להתקדם.

מטרות

1. היכרות עם סוגים שונים של שאלות והדרך בה הן נשאלות.
2. התנסות בשאלת שאלות בכיתה באופן עמוק וענייני.
3. ניתוח של שאלות המופיעות בתקשורת ומידת יעילותן.
4. הקניית כלים לשאלת שאלה חדה ומדויקת המותאמת לנשאל.
5. מתן כלים לבחירת שאלות מותאמות להמשך עבודה על עשייה חברתית משמעותית.

ציוד:

בריסטולים עם סוגי השאלות, טושים/עטים לכל משתתף

מהלך

1. נתחיל בחימום של שאלת שאלות. נבקש מהתלמידים להסתובב בחדר ובכל פעם שהמורה אומר לעצור, התלמידים צריכים להתחלק לזוגות ועל כל אחד מהם לשאול את האחר שאלה. מותר לשאול כל שאלה שעולה על הדעת, ורצוי לעודד את התלמידים לשאול שאלות עומק ולאגור אחד את השני בתחומים וברמות הקושי של השאלה. כמובן שאפשר להגדיר כי אף לא חייבים לענות במידה והשאלה אישית מדי / אפשר להחליף שאלה במידת הבקשה.

לאחר מכן נחזור למעגל ונברר עם התלמידים:

1. איך הרגשתם כאשר בחרתם שאלה מסיימת באופן ישיר?
2. האם אתם מרגישים שגיליתם דברים חדשים שלא הייתם מגלים לו לא הייתם שואלים באופן אקטיבי?
3. האם הייתם מקבלים תשובה שונה אם הייתם מנסחים את השאלה באופן אחר, הביאו דוגמאות?

4. האם המענה לשאלה היה מושפע מגורמים נוספים? אם כן, אילו גורמים יכולים להשפיע? (למשל: מצב הרוח, זמן המענה לשאלה, כמה הנשאל מושפע מן השאלה הקודמת שנשאלה).

2. נתלה על קירות הכיתה בריסטולים עם כותרות לסוגי שאלות שונות:

- שאלה חוקרת (על הנשאל להוכיח את צדקתו, להדוף).
- שאלה פתוחה (הנשאל יכול לענות בכל דרך שבה יבחר).
- שאלה טעונה (הנשאל נדרש לעשות שימוש ברגשות או זיכרונות אישיים).
- שאלה מעשית (הנשאל משתמש בעיקר בידע לוגיסטי או כללי שיש ברשותו).
- שאלה עשירה (הנשאל נדרש לענות על כמה בחינות באותה השאלה).
- שאלה מערערת (שאלה אשר הנשאל מטרתה לבטל את הנחת היסוד של הנשאל).
- שאלה קשה, שאלה קלה (שאלות ברורות מאליהן מול שאלות הדורשות מחשבה מרובה).

נבקש מן התלמידים להסתובב בחדר ולכתוב מתחת לכל כותרת דוגמה לשאלה העונה על הכותרת. השאלה יכולה להיות דוגמה מהחיים שלהם או סתם רעיון שעולה להם לראש.

לאחר מכן נניח את הבריסטולים על הרצפה במעגל ונשאל –

1. מהם ההבדלים בין סוגי השאלות?
 2. באיזה אופן אני יכול להשתמש נכון בסוגים השונים של השאלות?
 3. האם אני מודע לאופן בו אני שואל – במובנים של פגיעה בזולת, קבלה מדויקת של מידע, חיבור של האדם שלפניי למטרה שלי?
 4. האם השאלה ששאלתי מובילה לתשובה העוסקת בעיקר או בטפל?
- בשלב הבא נבקש מהמשתתפים במהלך השיעור (אם באמצעות פלאפון או מחשב, איזה כלי שיש ברשותם) לחפש במדורי החדשות, במדורי הרכילות, בתכניות אירוח, דוגמאות לשאלות. על כל אחד מהתלמידים להביא שאלה אחת שלדעתו הייתה במקום ושאלה אחרת שהייתה מאוד לא במקום – ומדוע? מתי המראיין עבר את הגבול? מה הייתה המטרה בשאלה ששאל, והאם השיג אותה? מתי הוא קלע בדיוק למרואיין והביא אותו לענות תשובה מלאה ומדויקת?

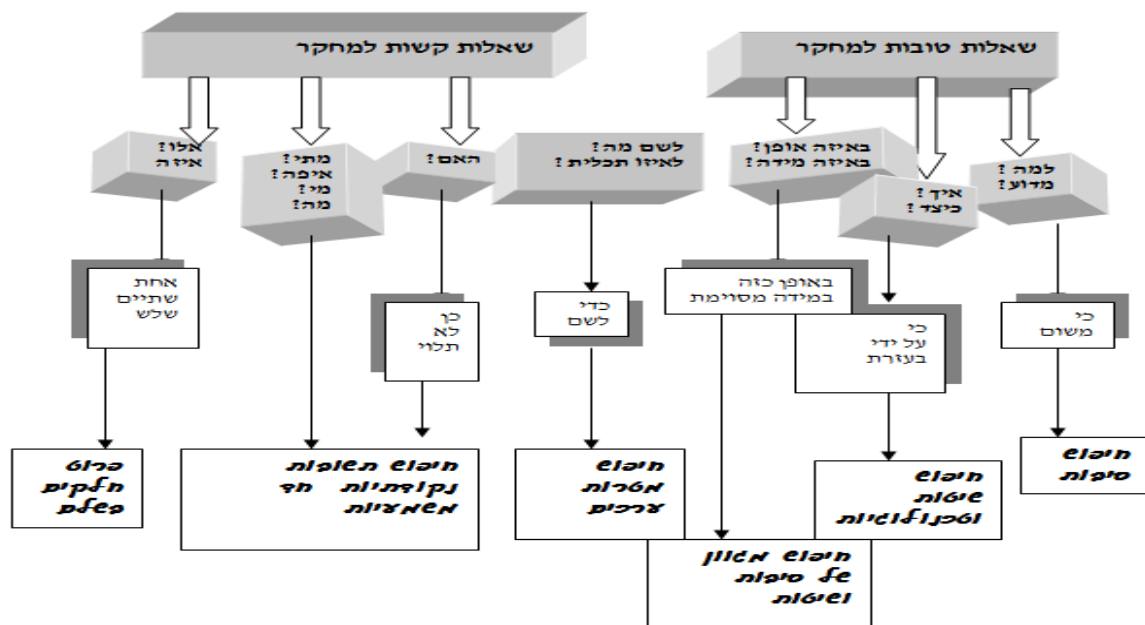
לאחר מכן נבקש מכל אחד מהמשתתפים לקחת פתק ולכתוב עליו שאלה לאדם שיושב מימינו (כך שכל אחד יקבל שאלה מהאדם שיושב לשמאלו). נבקש מהם להקדיש לפחות 3 דקות לבחירה של השאלה, ולאחר מכן 3 דקות לענות על השאלה שהם קיבלו, כאשר המטרה היא להעניק את אותו הזמן לבחירת נושא השאלה והאופן בו היא מנוסחת בהתאם לאדם שהיא ניתנת לו, כמו הזמן שאנו טורחים לענות על השאלה שקיבלנו. ניתן למי שרוצה לשתף להקריא את התשובה שלו אך נבקש גם התייחסות לאיך הרגיש בתגובה לשאלה שקיבל.

בחלק האחרון נסביר את ההבדל בין שאלה אובייקטיבית לסובייקטיבית, כלומר – האם אני שואל את השאלה באופן שמאפשר תשובה כנה וגלויה בניגוד לבחירת שאלה שהיא מראש מוטה ומכוונת את העונה לתשובה מסוימת שאני מעוניין בה? לפעמים קשה לדעת על עצמנו אם השאלה שאנו שואלים היא אובייקטיבית אפילו אם השתדלנו, זאת מאחר ועולם הידע והתוכן הפנימי שלנו מגבילים אותנו בראיית המציאות כפי שהיא. אפשר לבקש מהתלמידים למצוא דוגמאות מהחיים שלהם בהן הם נשאלו / שאלו שאלה באופן שגרר תשובות שונות, ולבקש מהם להתייחס לחלק הקודם – האם השאלות ששאלנו את האדם שיושב מימנינו הן אובייקטיביות או סובייקטיביות? אפשר לתת דוגמאות משאלות ספציפיות ולראות האם האדם היה עונה באופן אחר לו הניסוח היה משתנה.

בחירת שאלת מחקר

שאלות מחקר הן שאלות בעלות מבנה די דומה האחת לשנייה. מבנה שאלת המחקר:

השאלה תתחיל ב"מילת שאלה" למשל איך / מדוע / מה / כיצד / וכו'. מילות שאלה שונות מובילות לסוגים שונים של מחקרים, באופן הבא:

נבקש מהתלמידים להתייחס לשיעורים הקודמים ולידע שהם צברו בנוגע לתחומי העניין שלהם. בהתאם למבנה הזה, נעשה סיעור מוחות על הלוח על סוגים שונים של שאלות שעולות לתלמידים בראש, ביחס לתכנים שהם עברו עד השלב הזה בשנה. שאלות המחקר יכולות להיות חברתיות או מדעיות, כאשר המטרה היא שהן יהיו

בסיס להמשך העבודה השנה. בסוף, אפשר לתת לכל אחד זמן עבודה על שאלה אישית או על שאלה קבוצתיות שמעניינת אותם (מתוך מה שנמצא על הלוח או רעיון חדש) שתלווה אותם הלאה לשיעור הבא.

סיכום

במפגש עסקנו בשאלות ברבדים שונים, גם באמצעות שאלות אישיות וגם באמצעות שאלות המוצגות בתקשורת. למדנו שיש הבדלים בין סוגים של שאלות שיכולים להביא לתוצאות שונות בתשובה שנקבל, ויש לנו דרך מסוימת לשלוט על איך שתיראה השיחה, ועל הדרך בה מגיב לה הנשאל. בהמשך הדרך נעסוק בשאלות רבות שהן ברמה הבין-אישית וגם ברמה החברתית ונעשה שימוש בטכניקות מהשיעור האחרון עבור זה.

מה אומר החוק

רציונל:

עד כה הכיתה בחרה את הסוגיות המעניינות את חבריה, הכרנו אופנים שונים של מחקר וחיפוש מידע. בשיעור הקרוב יעמיקו התלמידים את החקר סביב מושג הדמוקרטיה, יבחנו את המשמעות העמוקה והערכית של שלטון דמוקרטי מעבר להגדרה שהרוב קובע. לאחר העמקה זו, ידונו התלמידים בסוגיה הנבחרת שלהם וינסו לקשר אותה אל עולם הערכים הדמוקרטי ויחקרו מהם הכלים הדמוקרטיים בהם ניתן להיעזר כדי לסייע לסוגיה הנבחרת.

מטרות:

1. היכרות מעמיקה עם משמעות דרכי הפעולה של שלטון דמוקרטי.
2. בחינה של ערכי דמוקרטיה שמתנגשים זה בזה
3. דיון על סוגיות בחברה הישראלית בהן החוק הדמוקרטי נפגע
4. קישור החוק אל הסוגיה הנבחרת של הכיתה

כלי עזר:

- € כרטיסיות למשחק פתיחה
- € בג"צים לכל קבוצה

משחק פתיחה: הגדרת זהות – רוב מול מיעוט

מפזרים כרטיסיות בכיתה עם כל מיני הגדרות (נספחים): דתי, חילוני, צמחוני, גבר, אישה, יהודי, ישראלי ועוד... בוחרים נציג כיתתי אחד שהוא זה שאמור להחליט יחד עם הכיתה על שלוש מילים מתוך הכרטיסיות שהן אלו המגדירות את הקבוצה. המטרה היא להגיע להסכמה כמה שיותר רחבה מכל תלמידי הכיתה, הנציג לא יכול להכריע על דעת עצמו מה הן שלושת המילים.

שאלות לדיון:

- ❖ איך הגעתם להכרעה?
- ❖ מה אתם חושבים על תהליך קבלת ההחלטות שקרה בכיתה?
- ❖ על אלו כרטיסיות היו וויכוחים ולמה?
- ❖ האם יש מישהו שמרגיש המילים הנבחרות לא מייצגות אותו?
- ❖ האם לדעתכם המיעוט שלא מסכים עם כל ההגדרות, צריך להתאים את עצמו לרוב?
- ❖ איך לדעתכם המשחק שעשינו עכשיו מתקשר לדמוקרטיה בישראל?

מציגים את נושא השיעור. היום השיעור יעסוק במשמעות של דמוקרטיה באופן רחב יותר מאשר: הרוב קובע (הרחבה בתיק תוכן). מה המשמעות של הערך הדמוקרטי, מה המורכבות שלו, מה אנחנו עושים כאשר ערכי דמוקרטיה מתנגשים זה בזה, נחפש אחר מקומות בהם החוק לא תפקד לפי ערכי הדמוקרטיה, ולאחר מכן, נחזור אל הסוגיה שבחרה הכיתה ונראה כיצד היא משתלבת בתוך החוק.

בית משפט

הכיתה הופכת לבית משפט. מחלקים את הכיתה לארבע קבוצות. כל קבוצה מקבלת דיון שנידון בבג"צ (בית דין הגבוה לצדק) בית המשפט העליון (הבג"צים מופיע בנספחים). כל קבוצה צריכה לייצג את אחד הצדדים. הקבוצה מקבלת תמונה כללית של המצב ובזמן העבודה צריכה לחפש באינטרנט חוקים ומקורות שיסייעו לה לבנות טענה טובה לצד אותו היא מציגה.

בזמן ההצגה שתיים מתוך הקבוצות מציגות כל אחת בתורה את הטענות שלה. שתי הקבוצות הנותרות, שעסקו בבג"צ אחר, הם הרכב השופטים והם אלו הצריכים להכריע מי מבין הצדדים הוא הצודק. לאחר מכן מתחלפים, חבר השופטים הופך לשתי קבוצות שמייצגות את שני צדדי המקרה ושתי הקבוצות הופכות להיות חבר השופטים שצריך להכריע במקרה.

חיבור לסוגיה הנבחרת

לאחר שני הסבבים נחבר את כל המושגים של ערכי הדמוקרטיה לסוגיה בה בחרה הכיתה לעסוק. ננסה להבין כיצד הדיון בדמוקרטיה משתלב עם הסוגיה עימה מתמודדת הכיתה.

כתבו את נושא הסוגיה הכיתתית על הלוח ובקשו מהתלמידים לחשוב מה מן המושגים הדמוקרטיים אותם הם הציגו בבית המשפט יכול להתקשר ולהתחבר אל הסוגיה הנבחרת.

שאלות לדיון:

- ❖ איזה ערך מערכי הדמוקרטיה נפגע בסוגיה הנבחרת?
- ❖ איזה מערכי הדמוקרטיה יכול לסייע בסוגיה הזו?
- ❖ באלו כלי עזר מעולם הדמוקרטיה הכיתה יכולה להיעזר כדי לשפר את המצב?

סיכום

במהלך השיעור ראינו כי המושג דמוקרטיה הינו מורכב ואינו ניתן לצמצום כשלטון הרוב. לרוב בשלטון דמוקרטי, הרוב הוא זה שמוגן והמיעוט הוא זה שנפגע. לכן, אחת המשמעויות של שלטון דמוקרטי היא לא רק להתייחס לרוב ולהכרעתו, אלא דווקא מתוקף כך, לשים דגש על המיעוט, המתקשה יותר להביע את קולו ואת צרכיו. כאשר הרוב צריך לדעת לשמוע גם את קולות המיעוט, מתוך מחויבות לערכי הדמוקרטיה. לאחר מכן, בחנו וחקרנו את

הסוגיה הנבחרת של הכיתה וראינו מה יש לחוק להגיד עליה, אלו חוקים דמוקרטים ניתן להפעיל ולהיעזר בהם על מנת לסייע ולקדם את הסוגיה הנבחרת. בשיעור הבא נתמקד באופן מעמיק יותר במנגנוני הפעולה הקיימים היום שיכולים לקדם את תמונת המצב הרצויה של שנת 2050.

נספח א'

אתאיסט/ית	חילוני/ת
מסורתי/ת	גבר
צמחוני/ת	אישה

אשכנזית	דתי/ה
---------	-------

נספח ב'

סוגיה ראשונה: השסע העדתי- אפליה של בני העדה האתיופית

אפליה של בני העדה האתיופית: עותרים

בקיץ שנת 2015 התרחשה מחאה אזרחית חריפה של יוצאי העדה האתיופית בישראל. המחאה התאפיינה בהפגנות בירושלים ותל אביב שלוו בחסימות כבישים ולעיתים בהתפרעויות אלימות בה נפצעו עשרות מפגינים. המוחים טענו שקיימת אפליה אזרחית וממסדית נגד יוצאי אתיופיה. אתם קבוצת הקטגורים המייצגים את בני העדה האתיופית ואת טענותיהם כלפי המדינה. ערכו רשימה של טיעונים שיציגו את עמדתכם. כאשר אתם בונים את הטענות, חקרו אחר הדברים הבאים:

- ❖ רקע כללי על בני העדה האתיופית כולל סיפור העלייה, ונותנים על מצבם החברתי כלכלי היום
- ❖ כתבות ומקרים של אפליה של העדה האתיופית
- ❖ ערכי דמוקרטיה שנפגעים מהאפליה
- ❖ חוקים שנפגעים מתוקף האפליה
- ❖ חוקים שיכולים לסייע לתיקון המצב
- ❖ אלו ערכים דמוקרטים מתנגשים בסוגיה זו ומדוע יש לבחור בערך שמייצגים את הצד שלכם

אפליה של בני העדה האתיופית: משיבים

בקיץ שנת 2015 התרחשה מחאה אזרחית חריפה של יוצאי העדה האתיופית בישראל. המחאה התאפיינה בהפגנות בירושלים ותל אביב שלוו בחסימות כבישים ולעיתים בהתפרעויות אלימות בה נפצעו עשרות מפגינים. המוחים טענו שקיימת אפליה אזרחית וממסדית נגד יוצאי אתיופיה. אתם קבוצת הסנגורים המייצגים את הגנת המדינה אל מול ההאשמות של בני העדה האתיופית. ערכו רשימה של טיעונים שיציגו את עמדתכם. כאשר אתם בונים את הטענות, חקרו אחר הדברים הבאים:

- ❖ רקע על מצבם של בני העדה האתיופית קיום
 - ❖ מעמד וסל קליטה של עולה חדש
 - ❖ חוקים דמוקרטים למען מיעוטים
 - ❖ חוקים בנושאי אפליה
 - ❖ כתבות וסיפורים על שילובם של האתיופים בחברה
 - ❖ סקירה על אופי המחאה ודרך התנהלותה
 - ❖ אלו ערכים דמוקרטים מתנגשים בסוגיה זו ומדוע יש לבחור בערך שמייצגים את הצד שלכם
- סוגיה שנייה: אפליה מגדרית בצבא

אפליה מגדרית בצבא: קטגוריות

החוק הצבאי קובע כי על חיילים המשרתים בשירות סדיר לשרת בתספורת קצרה וזאת במסגרת כללי ההופעה, הסדר והמשמעת הנהוגים בצבא. תומר, בן 18, דוגמן בעל שער ארוך, עתר לבג"צ בטענה כי השיער הוא חלק מאישיותו ומהווה לו מקור פרנסה. גזירת השיער בשל הגיוס לצבא תפגע בו הן מבחינה נפשית והן מבחינה כלכלית. בנוסף, הוא טוען כי הדרישה לתספורת היא אפליה על רקע מגדרי מכיוון שמבנות אין דרישה להסתפר. תומר עתר לבג"ץ בבקשה לשנות את הפקודות הצבאיות. אתם קבוצת הקטגורים מייצגים את הטענות של תומר נגד הצבא, עליכם לבנות את רשימת הטענות בהתבסס על הדברים הבאים:

- ❖ חוקים הנוגעים לאפליה מגדרית
- ❖ חוקים וכללים בנוגע לפטורים שונים שמקבלים חיילים בצבא
- ❖ מקרים נוספים של אפליה מגדרית והכרעתם
- ❖ התייחסות למקרים נוספים של ספורטאים ומוזיקאים מצטיינים
- ❖ אלו ערכים דמוקרטים מתנגשים בסוגיה זו ומדוע יש לבחור בערך שמייצג את הצד שלכם

אפליה מגדרית בצבא: הסנגורים

החוק הצבאי קובע כי על חיילים המשרתים בשירות סדיר לשרת בתספורת קצרה וזאת במסגרת כללי ההופעה, הסדר והמשמעת הנהוגים בצבא. תומר, בן 18, דוגמן בעל שער ארוך, עתר לבג"צ בטענה כי השיער הוא חלק מאישיותו ומהווה לו מקור פרנסה. גזירת השיער בשל הגיוס לצבא תפגע בו הן מבחינה נפשית והן מבחינה כלכלית. בנוסף, הוא טוען כי הדרישה לתספורת היא אפליה על רקע מגדרי מכיוון שמבנות אין דרישה להסתפר. תומר עתר לבג"ץ בבקשה לשנות את הפקודות הצבאיות. אתם קבוצת הסנגורים מייצגים את ההגנה של הצבא מול הטענות של תומר, עליכם לבנות את רשימת הטענות בהתבסס על הדברים הבאים:

- ❖ חוקים הנוגעים לאפליה מגדרית
- ❖ חוקים וכללים בנוגע לפטורים שונים שמקבלים חיילים בצבא
- ❖ מקרים נוספים של אפליה מגדרית והכרעתם
- ❖ חוקים המסבירים את הסיבות לחוק התספורת הקצרה בצבא
- ❖ אלו ערכים דמוקרטיים מתנגשים בסוגיה זו ומדוע יש לבחור בערך שמייצג את הצד שלכם

תיק תוכן למורה:

המושג דמוקרטיה:

דמוקרטיה כצורת שלטון: צורת שלטון השמה את העם במרכז ומתבססת על עיקרון הכרעת הרוב. זו מערכת של כללים ונהלים מוסכמים המאפשרים השתתפות שוויונית בקביעת סדרי החיים המשותפים- שלטון העם ע"י בחירות, הפרדת רשויות, הכרעת הרוב והגנה על המיעוט, חופש הביטוי, חופש ההתאגדות ושלטון החוק

דמוקרטיה כערך: השקפת עולם אשר במרכזה האדם הוא המטרה העליונה. האדם הוא יצור תבוני, אוטונומי, אחראי למעשיו, מכון ערכים ומבקש טוב עבורו ועבור החברה שבה הוא חי. לאדם זכויות טבעיות שאין ניתנות להפקעה. כל בני האדם שווים בערכם, זכותם השווה של כל בני האדם לכבוד וחירות. מכאן נגזרים הכללים והנהלים הדמוקרטיים. הלכה למעשה של דמוקרטיה כערך היא מורכבת, פעמים רבות ערכי הדמוקרטיה יתנגשו זה בזה, קיום ערך דמוקרטי עבור אוכלוסייה אחת, יהיה הפרה עבור קבוצה אחרת. הרעיון הדמוקרטי משמעותו לא רק לבצע את החלטות הרוב אלא גם להגן על המיעוט, שקולו חלש יותר בחברה, אך גם הוא זכאי לזכויות דמוקרטיות הומניות ותפקיד הדמוקרטיה הוא להגן גם על המיעוט.

שסעים:

קו גבול חברתי/אידיאולוגי/דתי/עדתי, החוצה את החברה ומחלק אותה למחנות שונים, שביניהם קיים מתח, לדוגמא:

השסע העדתי: בין יוצאי עדות אשכנז (אירופה ואמריקה) לבין יוצאי עדות המזרח (אסיה ואפריקה) ובין עולים חדשים לוותיקים.

השסע המעמדי-חברתי-כלכלי: בין המעמד הגבוה למעמד הנמוך והביניים בחברה, בין תושבי יישובים מבוססים לבין תושבי עיירות הפיתוח והשכונות.

השסע הדתי: בין יהודיים דתיים לבין יהודים לא דתיים.

על העלייה האתיופית:

עד תחילת שנות ה-70 עלו מאתיפויה רק יהודים בודדים, חלקם בלא שקיבלו אשרות עלייה לישראל. עם התגברות זרם העולים פעל משרד הפנים לגירוש המגיעים שלא כחוק. באמצע שנות ה-70 חל שינוי בעמדת ישראל והחלה עלייה רשמית של יהודים על פי חוק השבות. לאחר המהפך החליט ראש הממשלה מנחם בגין על הגברת העלייה מאתיפויה והמוסד הפעיל את מבצע אחים להעלאת יהודים מאתיפויה דרך סודאן. במקביל הועלו בדרכים שונות יהודים ישירות מאתיפויה. עד לתחילת מבצע משה עלו לישראל כ-5,000 יהודים מאתיפויה. בהמשך התבצעו מבצע משה ומבצע שלמה להעלאת יהודי אתיופיה לישראל. משנת 1993 הועלו הפלאשמורה לישראל.

הקליטה בארץ: החיים בישראל גרמו לרבים מקרב העולים החדשים בתחילה לחוות הלא תרבות. רבים מעולי ביתא ישראל, במיוחד אלה שהגיעו מכפרים נידחים באתיופיה, מעולם לא השתמשו במוצרי חשמל והיתקלות ראשונה בהם דרשה תקופת הסתגלות. בנוסף, ההסתגלות למטבח הישראלי הייתה קשה במיוחד עבור חלק גדול מהעולים בתחילה. אחת הפרשות המפורסמת הקשורה ליחס המפלה של בני הקהילה היא פרשת השמדת תרומות הדם מ-1996, בה מגן דוד אדום השמיד תרומות דם של עולים מאתיפויה וצאצאיהם שנולדו בארץ, כמדיניות גורפת וללא ידיעת משרד הבריאות או התורמים.

סוציולוגים ישראלים שונים ציינו כי העולים החדשים מאתיפויה נתקלו במגוון בעיות הסתגלות, אשר הובילו להיווצרותן של בעיות פסיכולוגיות אקוטיות שהובילו במקרים קיצוניים למקרי התאבדות בקרב המהגרים בשנים

הראשונות לאחר עלייתם לישראל. בשנות ה-90 המאוחרות, שיעור ההתאבדויות בקרב קהילת ביתא ישראל עלה על זה של כל הקהילות האחרות בישראל.

על ההפגנה ב-2015: בן-דרור ימיני, NRG מעריב, 1000: "תלמיד אתיופי שווה לכל תלמיד אחר. אלא שהרקע של חלק מהתלמידים מחייב תגבור. חלקם חדשים בארץ. חלקם גדלים בבתים שבהם העברית עדיין

חסרה. כך שהריכוז שלהם בבתי ספר מסוימים הוא גרימת עוול לכל התלמידים. הפתרון הוא בפיזור שווה"

טענות אחרות שהועלו ע"י המוחים היה ביחס המשטרה אליהם. לטענתם הם זוכים ליחס אלים ומזלזל משוטרים, הם נעצרים ומעוכבים ע"י המשטרה ללא כל סיבה מוצדקת. במחאה עצמה השתמשה במשטרה בכוח רב, עשרות מפגינים (וגם שוטרים) נפצעו, המוחים טענו שזוהי הוכחה לאפליה נגדם – לטענתם המשטרה מפזרת אותם בכוח רב מסיבות גזעניות בלבד ואם המפגינים לא היו שחורים מספר הפצועים היה קטן בהרבה.

אפליה:

אפליה היא מונח סוציולוגי המציין הבדלה בין קבוצות חברתיות שונות, קטגוריות חברתיות או פרטים שונים, הבדלה המעניקה לקבוצה, קטגוריה או פרט מסוימים יתרונות או חסרונות יחסיים בהתייחסות אליהם, מבלי שתהיה הצדקה עניינית לכך. אפליה עשויה להיות על בסיסים שונים (מגדר, גזע, לאום ועוד) וליתרונות או לחסרונות הנובעים ממנה עשויים להיות ביטויים שונים (כלכליים, פוליטיים וכו'). אפליה עשויה להיות מכוונת (כלומר, בסיס האפליה הוא המניע הישיר לאפליה) או עקיפה (כלומר, בסיס האפליה משפיע על גורם מתווך, שהוא המניע הישיר לאפליה). אפליה על בסיס גזעי קרויה גזענות.

העדפה מתקנת:

העדפה מתקנת (מכונה גם אפליה מתקנת) היא מתן עדיפות לאנשים על סמך השתייכותם לקבוצה מסוימת באוכלוסייה הנחשבת לחלשה יותר, על פני המשתייכים לקבוצות אשר נחשבות לחזקות יותר, במטרה להשוות פערים חברתיים, מתוך הנחה שהם ניתנים לתיקון. אחת ההשקפות רואה בהעדפה המתקנת פיצוי קולקטיבי על אפליה ממנה הקבוצה החלשה סבלה בעבר או שהיא אף ממשיכה לסבול ממנה בהווה.

העדפה מתקנת מקובלת במדינות רבות בעולם, למשל במדינות שונות בהודו יש העדפה בקבלה לאוניברסיטאות ולמשרות ציבוריות לבני קאסטות נמוכות, בארצות הברית יש או היו נהוגים העדפת קבלת נשים ואפרו אמריקאים לאוניברסיטאות, או חוק בישראל המחייב קבלת נשים, על פני גברים, כחברים בדירקטוריונים בחברות ממשלתיות בישראל. בכל המקרים האלו יש הבחנה בין אדם שנמנה עם הקבוצה החזקה לזה שנמנה עם הקבוצה החלשה, כאשר האחרון מקבל יחס מועדף.

הרחבה על עתירת החייל לבג"צ:

מגויס צעיר עתר לבג"ץ כדי לשמור על שיערו הארוך. אתמול לא הושלם חיולו בגלל הסירוב להסתפר, בזמן שהעתירה בעניינו עומדת. דובר צה"ל: כללי התסרוקת מקובלים בצבאות העולם (31/1/13).

הנער הצעיר, שמטפח פוני מפואר, לא מבין מדוע רק על גברים חילוניים צעירים מוטלת החובה להסתפר, בזמן שהחרדים שכן מתגייסים לא נדרשים לקצוץ את פאותיהם, וכך גם הנשים המשרתות בתפקידים קרביים ואינן מתבקשות לגזוז את מחלפותיהן, וגם המילואימניקים פטורים כמובן.

בזמן שעומרי הגיע לבקו"ם כדי התגייס לצבא, הוגשה בשמו לבג"ץ "עתירה דחופה למתן צו על תנאי ולמתן צו ביניים" כדי "להימנע מכפיית דרישות התספורת על העותר". עו"ד מירה סלומון המייצגת את כהן, מנמקת כי "דרישות הפקודה פוגעות בזכויות היסוד של משרתי הסדיר, באשר נפגעת זכותם לביטוי עצמי, נפגעים כבודם וגופם... פגיעה שאיננה סבירה או מידתית". עומרי מודע היטב לכך שהצבא הוא מסגרת שאינה דמוקרטית, ואינו יוצא נגד כללי המשמעת, הסדר והמשטר, אבל הוא לא מצליח להבין איך קשור השיער שלו לכל זה - ובעיקר למה מתקיימת אפליה בנושא.

פקודת מטכ"ל 11.9118 של צה"ל מפרטת, תחת הכותרת "תספורת, זקן וגילוח", את הכללים.

"שיער ראשו של החייל יהיה קצר", כתוב שם. "הפאות בקו ישר וברוחב אחיד עד קו אמצע האוזן". לעומת זאת, חיילת שתבחר לגדל שיער, "תהא תסרוקתה אסופה על העורף או הקודקוד", ואילו חייל דתי רשאי להאריך את פאותיו עד לקו תנוך האוזן. נדמה לי שהפאות של החרדים המשרתים ארוכות יותר. בכל מקרה, מדובר בסוגיה עקרונית בעידן מודרני הרבה יותר מהתקופה שהכללים האלה נכתבו בה, ואולי הגיע הזמן לשנות.

בית המשפט התמהמה בהעברת התיק לעיון, ולכן ביקש מהצבא לדחות מעט את השירות עד למיצוי משפטי, אבל בצבא סירבו. קצת אחרי שהתגייס, נשלח עומרי למעצר בגלל סירובו להסתפר. הוא כבר היה משוכנע שמחנה המעצר הצבאי הוא משכנו החדש, אלא שבינתיים הורתה לצה"ל השופטת אסתר חיות להשיב בתוך שבוע לעתירה. עומרי הובא לפנות ערב בפני סגן-אלוף, שלאחר עיון בעתירה החליט לשחרר את עומרי הביתה ולהמשיך את הבירור.

מדובר צה"ל נמסר בתגובה: "המגויס המדובר סירב היום להתחיל. נוכח סירובו במהלך היום, התבקש להגיע לבסיס הקליטה שוב. אם ימשיך בסירובו, יישפט החייל לדין משמעתי בהתאם לפקודות הצבא. "כפי שמקובל בצבאות העולם, גם פקודות צה"ל מבחינות בין כללי התספורת הנדרשים מגבר ובין אלה הנדרשים מאישה. מטבע הדברים, בשל הבדלי ההופעה בין המינים אין מקום להשוואה ביניהם. "בעבר דן בית המשפט העליון בנושא

במסגרת עתירה וקיבל את עמדת צה"ל. העתירה הנוכחית טרם התקבלה בצה"ל, וכשתתקבל תילמד ותיענה בדרכים המקובלות".